

พฤติกรรมและกลไกการแตกหักของอีพ็อกซีเรซินภายใต้อัตราการต่าง ๆ

Fracture behavior and mechanisms of epoxy resin under various loading rates

สุภารัตน์ รัตนานนท์ และ ชาวสวน กาญจนมัย *

ภาควิชาวิศวกรรมเครื่องกล คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คลองหลวง ปทุมธานี 12120

*E-mail: kchao@engr.tu.ac.th

Suparat Rattananon and Chaosuan Kanchanomai *

Department of Mechanical Engineering, Faculty of Engineering, Thammasat University, Klong-luang, Pathumthani 12120

*E-mail: kchao@engr.tu.ac.th

บทคัดย่อ

ผลกระทบของอัตราการ (loading rate) ที่มีต่อพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของเทอร์โมเซตอีพ็อกซีเรซิน (thermoset epoxy resin) ที่ใช้โพลีเอมีน (polyamine) เป็นสารที่ทำให้แข็งตัว ได้ถูกศึกษาภายใต้อัตราการต่าง ๆ (10^{-1} ถึง 10^3 มม./นาที) จากผลการศึกษาพบว่าค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (critical stress intensity factor, K_{Ic}) จะสูงและสม่ำเสมอที่อัตราการต่ำ และมีค่าต่ำและสม่ำเสมอที่อัตราการสูง โดยจุดเปลี่ยนมีค่าประมาณ 3-10 มม./นาที จากการสังเกตพื้นผิวความเสียหาย (fracture surface) ด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบอิเล็กตรอน พบหลักฐานของการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก เช่น shear lip, stretched zone และ crazes ในชิ้นทดสอบภายใต้อัตราการต่ำ ซึ่งส่งผลให้กลไกการแตกหักอยู่ในสภาพความเค้นแบบระนาบ (plane stress) และเกิดการแตกหักแบบเหนียว (ductile fracture) โดยลักษณะเฉพาะเช่นนี้จะลดลงเมื่ออัตราการสูงขึ้น ซึ่งส่งผลให้กลไกการแตกหักอยู่ในสภาพความเครียดแบบระนาบ (plane strain) และเกิดการแตกหักแบบเปราะ (brittle fracture)

Abstract

Effects of loading rate on fracture behavior and mechanism of thermoset epoxy resin with polyamine hardener have been studied at various loading rates (10^{-1} to 10^3 mm/min). The displacement to fracture continuously decreased with increasing loading rate, and became stable at high loading rates. The maximum load, critical stress intensity factors (K_{Ic}), were high

and stable at low loading rates, and became low and stable at high loading rates with the transition of loading rate at approximately 10 mm/min. The formation of shear lips, stretched zone, crazes, and crack blunting, i.e. localized plastic deformation processes, were dominating mechanisms and resulted in the plane stress-dominated condition for specimens tested at low loading rates, while brittle fracture and the condition of plane strain were dominating mechanisms for specimens tested at loading rate of 10 mm/min or higher.

1. บทนำ

อีพ็อกซีเรซินได้ถูกใช้เป็นวัสดุหลักในวัสดุผสม (composite materials) เนื่องจากโครงสร้างระดับจุลภาคที่เป็นวงของอีพ็อกซี (epoxy ring) สามารถยึดจับวัสดุเพิ่มความแข็งแรง เช่น เส้นใยแก้ว และเส้นใยคาร์บอนได้ดี ส่งผลให้มีความแข็งแรงสูงขึ้น และสามารถนำไปใช้สร้างชิ้นส่วนทางวิศวกรรมได้อย่างหลากหลาย เช่น รอยยนต์ เรือ อากาศยาน อากาศยาน อากาศยาน เป็นต้น [1] ซึ่งชิ้นส่วนเหล่านี้จะรับอัตราการ (loading rate) ในการใช้งานต่างกัน เช่น อุปกรณ์กีฬาจะรับอัตราการที่เร็ว ในขณะที่ภาชนะรับแรงดันจะรับอัตราการที่ช้ากว่า เนื่องจากคุณสมบัติเชิงกลของโพลีเมอร์ เช่น โมดูลัสอีลาสติก และจุดคราก เป็นคุณสมบัติที่ขึ้นกับเวลา [2] ดังนั้นพฤติกรรมการแตกหักของอีพ็อกซีเรซินจึงเป็นพฤติกรรมที่ขึ้นกับเวลา และ ชิ้นส่วนทางวิศวกรรมที่สร้างจากอีพ็อกซีเรซินจะแสดงพฤติกรรมการแตกหักที่ต่างกันเมื่อถูกกระทำภายใต้อัตราการที่ต่างกัน ความเข้าใจถึงผลกระทบของอัตรา

ภาวะที่มีต่อพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของอีพ็อกซีเรซินจึงมีความจำเป็นในการออกแบบ ผลิต และใช้งานทางวิศวกรรม ในขณะที่อีพ็อกซีเรซินเสริมความแข็งแรงด้วยเส้นใยและอนุภาคได้ถูกนำมาใช้งานทางด้านวิศวกรรมอย่างแพร่หลาย มีงานวิจัยจำนวนน้อยได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของวัสดุผสมอีพ็อกซีเรซิน [3-6] และมีงานวิจัยจำนวนน้อยมากที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของอีพ็อกซีเรซินบริสุทธิ์ ซึ่งความพื้นฐานในการศึกษาความทนทานของวัสดุผสมอีพ็อกซีเรซิน

Low และ Mai [7] ได้ศึกษาถึงกลไกความเสียหายของอีพ็อกซีเรซินบริสุทธิ์ และอีพ็อกซีเรซินเสริมความแข็งแรงด้วยยางภายใต้อัตราความเครียด (strain rate) 10^0 ถึง 10^2 วินาที⁻¹ และ อุณหภูมิ -80 ถึง 60°C พบว่ากลไกการขยายตัวของปลายรอยร้าวจากการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก (plastic-induced crack blunting mechanism) ส่งผลให้ค่าวิกฤติของอัตราการปล่อยพลังงานความเครียด (critical strain energy release rate, G_{IC}) ลดลง เมื่ออัตราความเครียดเพิ่มขึ้น Gensler และคณะ [8] ได้ศึกษาพฤติกรรมการแตกหักของ Isostatic polypropylene ภายใต้อัตราการกระ 0.1 ม.ม./วินาที ถึง 14 ม.ม./วินาที พบว่าพฤติกรรมการแตกหักวัสดุเปลี่ยนจากพฤติกรรมแบบวัสดุเหนียวไปเป็นวัสดุเปราะเมื่ออัตราการกระสูงขึ้น โดยกลไกการเหนียวเป็นกลไกความเสียหายหลักที่อัตราการกระต่ำ ในขณะที่การเกิดช่องว่างจำนวนมากบริเวณส่วนปลายของรอยร้าว (multiple crazing) เป็นกลไกการเสียหายหลักที่อัตราการกระปานกลาง และการเกิดช่องว่างเดี่ยวบริเวณส่วนปลายของรอยร้าว (single crazing) เป็นกลไกการเสียหายหลักที่อัตราการกระสูง D'Almeid และ Monteiro [9] ได้ศึกษาพื้นผิวการแตกหัก (fracture surface) ของอีพ็อกซีเรซินที่มีอัตราส่วนระหว่างเรซินและสารทำแข็ง (resin/hardener) ต่างๆ พบว่า บริเวณสารทำแข็ง (amine-rich) มีการเปลี่ยนแปลงขนาด และร่องรอยการฉีก (tear zone) ในขณะที่บริเวณเนื้ออีพ็อกซีเรซิน (epoxy-rich) ไม่แสดงร่องรอยความเสียหายโดยพื้นผิวการแตกหักมีลักษณะเรียบ

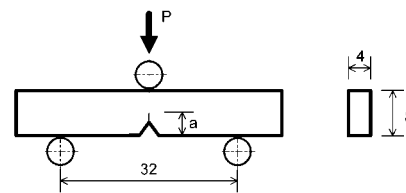
ผลกระทบของอัตราการกระ (loading rate) ที่มีต่อพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของเทอร์โมเซตอีพ็อกซีเรซิน (thermoset epoxy resin) ที่ใช้โพลีเอมีน (polyamine) เป็นสารที่ทำให้แข็งตัว ได้ถูกศึกษาในงานวิจัยนี้ ค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (critical stress intensity factor, K_{IC}) ได้ถูกคำนวณจากการทดสอบการแตกหักภายใต้อัตราการกระต่างๆ (10^{-1} ถึง 10^3 มม./นาที) นำไปเปรียบเทียบกับพื้นผิวการแตกหัก และอธิบายพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของอีพ็อกซีเรซิน อัตราการกระที่ทำให้เกิดสภาพความเครียดแบบระนาบ (plane strain) ได้ถูกนำเสนอเพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบ ผลิต และใช้งานทางวิศวกรรม

2. วัสดุและวิธีการวิจัย

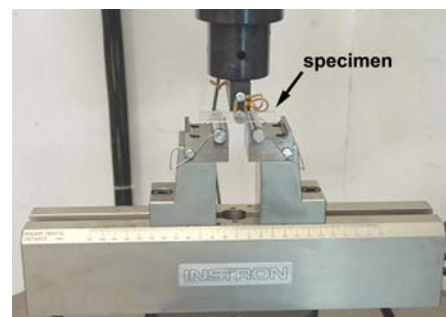
วัสดุที่ใช้ในงานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากบริษัท ไทยอีพ็อกซีแอนด์ อัลลาลายด์ โปรดักส์ จำกัด โดยเป็นวัสดุที่ได้จากการผสมระหว่างเรซินประเภท modified DGEBA (diglycidyl ethers bisphenol-A)

ชนิดความหนืดต่ำ กับสารที่ทำให้แข็งตัวประเภท modified aliphatic amine ด้วยอัตราส่วนระหว่างเรซินและสารทำแข็ง 100:35 และปล่อยให้เย็นตัวในแม่พิมพ์ที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 24 ชั่วโมง เมื่อแข็งตัวแล้วจะมีความหนา 4 ม.ม. จากนั้นนำไปอบต่อที่อุณหภูมิ 80°C เป็นเวลา 4 ชั่วโมง เพื่อเพิ่มความแข็งแรง จากการทดสอบแรงดึงตามมาตรฐาน ISO [10] พบว่าความเค้นและความเครียดที่ทำให้เกิดการแตกหักเป็น 75 MPa และ 4% ตามลำดับ

ขั้นตอนทดสอบแบบ single edge-notch bending (SENB) สำหรับการทดสอบการแตกหักแบบ three-point bending fracture toughness tests [11] ได้ถูกตัดจากแผ่นวัสดุให้มีขนาดดังแสดงในรูป 1 การสร้างรอยร้าวเริ่มต้น (precrack) ทำโดยใช้ใบมีดเฉือนที่ปลายของรอยบาก (notch) ความยาวของรอยร้าวรวมมีค่าประมาณ 4 ม.ม. และอยู่ในช่วง $0.45 < a/W < 0.55$ โดย W คือ ความกว้างของชิ้นทดสอบ การทดสอบการแตกหักกระทำบนเครื่อง servo-hydraulic fatigue machine (รูป 2) ที่ความชื้นสัมพัทธ์ 55% อุณหภูมิ 25°C และอัตราการกระ 10^{-1} ถึง 10^3 มม./นาที ในระหว่างการทดสอบ แรง การเปลี่ยนแปลงขนาดและเวลาจะถูกบันทึกค่าไว้ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ชิ้นทดสอบที่แตกหักจะถูกเคลือบด้วยทองภายใต้สภาวะสุญญากาศ เพื่อนำไปศึกษาพื้นผิวการแตกหักด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบอิเล็กตรอน (scanning electron microscope, SEM)

รูป 1 ชิ้นทดสอบแบบ single edge-notch bending (SENB) หน่วยเป็น ม.ม.

รูป 2 การทดสอบการแตกหักแบบ three-point bending fracture toughness tests

3. การคำนวณตัวประกอบความเข้มของความเค้น

จากทฤษฎีกลศาสตร์การแตกหัก วัสดุที่แสดงพฤติกรรมแบบอีลาสติกเชิงเส้น (linear elastic material) จะมีค่าความต้านทานการแตกหัก ซึ่งเรียกว่า ค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (critical stress intensity factor, K_{I0}) โดยรอยร้าวจะขยายตัวเมื่อตัวประกอบความเข้มของความเค้น (stress intensity factor, K_I) ซึ่งเป็นตัวแปรที่อยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างขนาดรอยร้าว รูปร่าง และภาระที่กระทำ มีขนาดเท่ากับหรือมากกว่า K_{I0} จากมาตรฐาน ISO [11] ค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้นของชั้นทดสอบแบบ SENB ภายใต้สภาวะความเครียดแบบระนาบ (plane strain) สามารถคำนวณได้จาก

$$K_{I0} = \frac{P_{max}S}{BW^{3/2}} \cdot f(a/W) \tag{1}$$

$$f(a/W) = \frac{3x^{3/2}}{2} \cdot \frac{[1.99 - x(1-x)(2.15 - 3.93x + 2.7x^2)]}{(1+2x)(1-x)^{3/2}} \tag{2}$$

โดยที่ P_{max} คือ แรงสูงสุดขณะที่รอยร้าวเริ่มขยายตัว B คือ ความหนาของชั้นทดสอบ (4 ม.ม.) S คือ ความกว้างระหว่างจุดรองรับด้านล่าง (32 ม.ม.) W คือ ความกว้างของชั้นทดสอบ (8 ม.ม.) a คือ ความยาวของรอยร้าว และ x คือ อัตราส่วนระหว่างความยาวรอยร้าวและความกว้างชั้นทดสอบ (a/W)

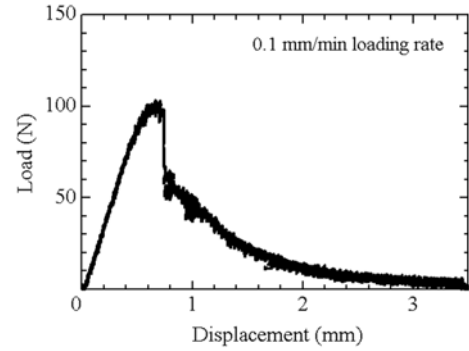
4. ผลและการวิเคราะห์

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาด

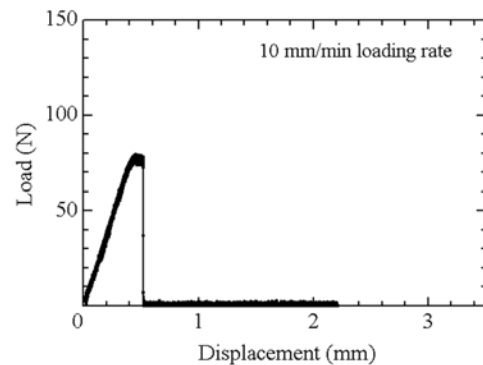
ความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาดแสดงได้ดังรูป 3a-c เส้นกราฟของแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาดสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะการเพิ่มขึ้นแบบเชิงเส้นซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบอีลาสติก ระยะการเพิ่มขึ้นแบบไม่เชิงเส้นซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติกและการลดลงอย่างทันที ทันใดเมื่อแรงขึ้นไปถึงระดับสูงสุดซึ่งแสดงถึงการขยายตัวของรอยร้าว โดยการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติกจะมีลักษณะเด่นชัดสำหรับการทดสอบภายใต้อัตราการต่ำ (รูป 3a) และลดลงเมื่ออัตราการสูงขึ้น (รูป 3b-c)

กราฟของการเปลี่ยนแปลงขนาดที่เกิดการแตกหัก-อัตราการและแรงสูงสุด-อัตราการ แสดงได้ดังรูป 4a และ 4b ตามลำดับ อีพ็อกซีเรซินซึ่งเป็นโพลีเมอร์ที่ไม่มีโครงสร้างแบบผลึก และมีกลไกการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบขึ้นกับเวลา ดังนั้นที่อัตราการสูง เวลาสำหรับกระบวนการเปลี่ยนแปลงขนาดจึงมีน้อย ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงขนาดที่เกิดการแตกหัก (displacement to fracture) ลดลง จนกระทั่งเกิดกลไกการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบไม่ขึ้นกับเวลา (รูป 4a) โดยการเปลี่ยนแปลงขนาดที่เกิดการแตกหักจะมีค่าคงที่ เมื่ออัตราการสูงกว่า 10^2 ม.ม./นาที

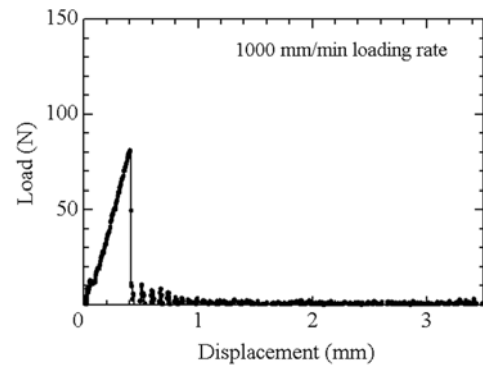
ในทางทฤษฎีความเค้นที่บริเวณส่วนปลายของรอยร้าวจะมีค่าสูงขึ้น เมื่อรัศมีของปลายรอยร้าวลดลง และมีค่าไร้ขีดจำกัดเมื่อรัศมี

(a)

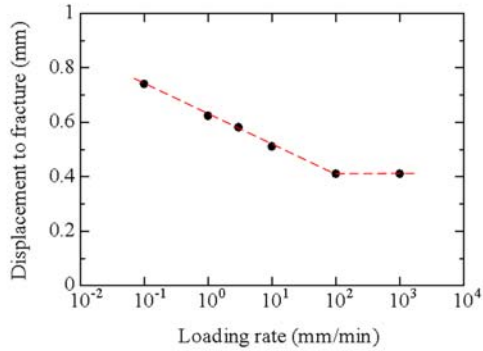
(b)

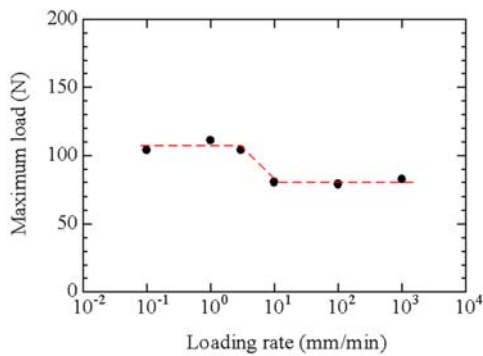
(c)

รูป 3 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาด (a) อัตราภาระ 10^{-1} ม.ม./นาที, (b) อัตราภาระ 10 ม.ม./นาที, และ (c) อัตราภาระ 10^3 ม.ม./นาที

ของปลายรอยร้าวเป็นศูนย์ อย่างไรก็ตามสภาพเช่นนี้ไม่สามารถเกิดขึ้นกับวัสดุจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัสดุเหนียว เช่น โพลีเมอร์ เนื่องจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติกที่บริเวณปลายรอยร้าว ส่งผลให้รัศมีของปลายรอยร้าวเพิ่มขึ้น ความเค้นที่ปลายรอยร้าวลดลง การต้านการขยายตัวของรอยร้าวสูงขึ้น และต้องการแรงที่สูงขึ้นในการที่จะทำให้รอยร้าวเกิดการขยายตัว ดังนั้นเส้นกราฟแรงสูงสุด-อัตราการ (รูปที่ 4b) จึงมีค่าสูงและสม่ำเสมอที่อัตราการต่ำ และจะมีค่าต่ำและสม่ำเสมอที่อัตราการสูง โดยมีจุดเปลี่ยนประมาณ 3-10 ม.ม./นาที

(a)

(b)

รูป 4 ความสัมพันธ์ระหว่าง (a) การเปลี่ยนแปลงขนาดที่เกิดการแตกหัก-อัตราภาระ, และ (b) แรงสูงสุด-อัตราภาระ

4.2 ค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น

ความสัมพันธ์ระหว่างค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (K_{I0}) และอัตราภาระ แสดงดังรูป 5 โดย K_{I0} ของชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระต่ำจะมีค่าสูงกว่าชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระสูง โดยมีค่าสูงและสม่ที่อัตราภาระต่ำ และมีค่าต่ำและสม่ที่อัตราภาระสูง โดยจุดเปลี่ยนมีค่าประมาณ 3-10 ม.ม./นาที่

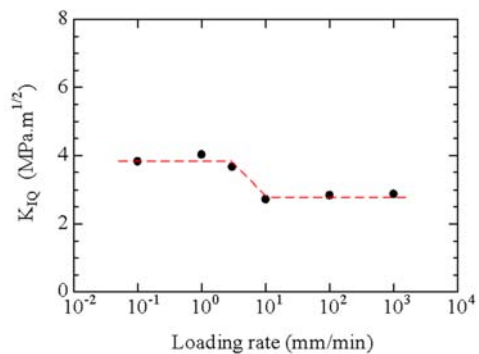
โดยทั่วไปค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (K_{I0}) สามารถใช้กับความเครียดแบบระนาบ (plane strain) เมื่อ [11]

$$B, a, (W - a) > 2.5(K_{I0} / \sigma_y)^2 \tag{3}$$

โดย σ_y คือความเค้นคราก ในงานวิจัยนี้ค่าความเค้นครากของวัสดุภายใต้อัตราภาระ 10 ม.ม./นาที่ เป็น 75 MPa และค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้นเป็น 2.76 MPa.m^{1/2} ซึ่งสอดคล้องกับสมการ (3) จากการที่ K_{I0} มีค่าต่ำที่สุดในสภาพความเครียดแบบระนาบ [12] ดังนั้นค่า K_{I0} ที่มีขนาดต่ำและสม่เมื่ออัตราภาระสูงกว่า 10 ม.ม./นาที่ จึงอยู่ในสภาพความเครียดแบบระนาบด้วย และมีสภาพผสมระหว่างความเค้นแบบระนาบและความเครียดแบบระนาบ เมื่ออัตราภาระต่ำกว่า 10 ม.ม./นาที่

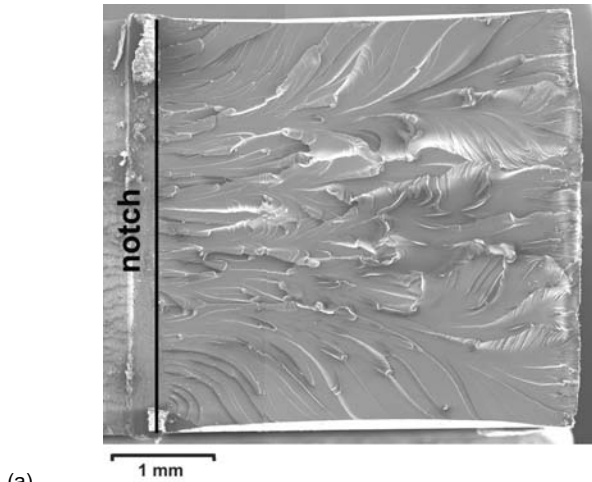
4.3 พื้นผิวการแตกหัก

ลักษณะพื้นผิวการแตกหักจากการศึกษาด้วยกล้องจุลทรรศน์แบบอิเล็กตรอนแสดงได้ดังรูป 6a-6c ขอบการเฉือน (shear lip) ปรากฏที่ด้านข้างของชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระ 10⁻¹ ม.ม./นาที่ (รูป 6a) ในขณะที่ไม่ปรากฏหลักฐานของขอบการเฉือนในชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระ 10¹ และ 10³ ม.ม./นาที่ (รูป 6b-c) ซึ่งขอบการเฉือนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติกขณะเกิดการแตกหัก โดยจะเกิดในแนว 45° เทียบกับภาระที่มากกระทำ ส่งผลให้เกิดการยุบตัวในแนวด้านข้าง (lateral contraction) และแสดงสภาพความเค้นแบบระนาบ (plane stress) ดังนั้นการเกิดขอบการเฉือนในชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระต่ำ แสดงให้เห็นว่า กลไกการแตกหักได้รับผลกระทบหลักจากสภาพความเค้นแบบระนาบ ในขณะที่กลไกการแตกหักภายใต้อัตราภาระสูง ได้รับผลกระทบจากความเครียดแบบระนาบ (plane strain) คือไม่เกิดการยุบตัวในแนวด้านข้าง ซึ่งสอดคล้องกับการที่ค่า K_{I0} ที่มีขนาดต่ำและสม่เมื่ออัตราภาระสูง ซึ่งแสดงสภาพความเครียดแบบระนาบ และมีสภาพผสมระหว่างความเค้นแบบระนาบและความเครียดแบบระนาบ เมื่ออัตราภาระต่ำ (รูป 5)

รูป 5 ความสัมพันธ์ระหว่างค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (K_{I0}) และอัตราภาระ

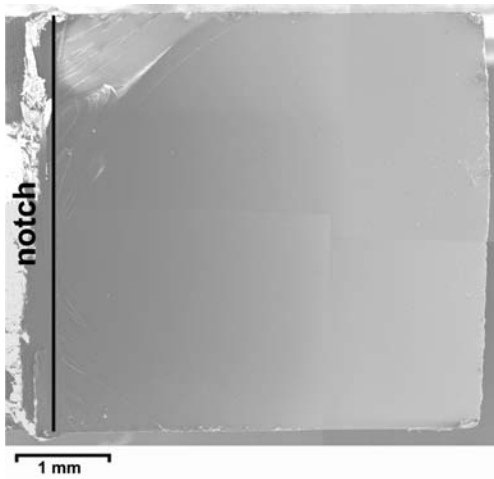
บนพื้นผิวแตกหักของชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระ 10⁻¹ ม.ม./นาที่ จะปรากฏบริเวณยืดตัว (stretched zone) อย่างชัดเจน (รูป 6a) ในขณะที่ทั้งบริเวณยืดตัวและพื้นผิวเรียบปรากฏบนชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระ 10¹ และ 10³ ม.ม./นาที่ (รูป 6b-c) โดยพื้นที่ของบริเวณยืดตัวลดลงเมื่ออัตราภาระเพิ่มขึ้น พื้นผิวการแตกหักของชั้นทดสอบภายใต้อัตราภาระ 10⁻¹ ม.ม./นาที่ ได้ถูกสังเกตด้วยกำลังขยายสูง (รูป 7a-b) เพื่อศึกษากลไกการแตกหักที่อัตราภาระต่ำ ผลการสังเกตพบว่า บริเวณยืดตัวเริ่มต้นจากรอยบาก (notch) โดยเฉพาะที่จุดตัดระหว่างรอยบากกับผิวด้านข้างของชั้นทดสอบ (รูป 7a) ภายในบริเวณยืดตัวสามารถสังเกตเห็นเส้นใย (fibrils) และเส้นใยพร้อมช่องว่าง (fibrils with crazes) ซึ่งมีการกระจายตัวอย่างไม่สม่ (รูป 7b) เนื่องจากการขาดความต่อเนื่องในโครงสร้างโมเลกุลของอีพ็อกซีเรซิน โดยในแต่ละส่วนมีความเข้มชั้นของคลอสลิงค์ (crosslink density) ที่ต่างกัน [9, 13]

(a)

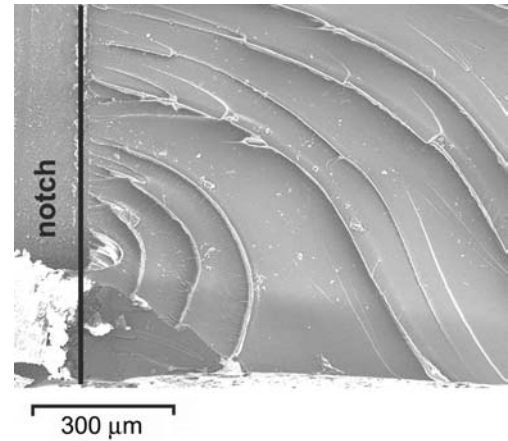
(b)

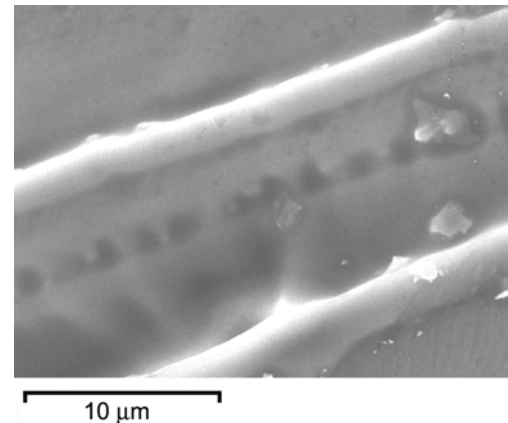
(c)

รูป 6 ลักษณะพื้นผิวการแตกหักของชิ้นทดสอบภายใต้ (a) อัตราการะ 10⁻¹ ม.ม./นาที, (b) อัตราการะ 10 ม.ม./นาที, และ (c) อัตราการะ 10³ ม.ม./นาที (รอยร้าวขยายตัวจากซ้ายไปขวา)

การเกิดของขอบการเฉือน (shear lip) บริเวณยึดตัว (stretched zone) เส้นใยพร้อมช่องว่าง (fibrils with crazes) เป็นหลักฐานแสดงกลไกการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก [14, 15] การสังเกตพบ

(a)

(b)

Fig. 7 ลักษณะพื้นผิวการแตกหักของชิ้นทดสอบภายใต้อัตราการะ 10⁻¹ ม.ม./นาที; (a) stretched zone, (b) presence of crazes (รอยร้าวขยายตัวจากซ้ายไปขวา)

หลักฐานเหล่านี้บนพื้นผิวการแตกหักของชิ้นทดสอบภายใต้อัตราการะต่ำ (รูป 6a) สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปร่างแบบพลาสติกซึ่งแสดงในกราฟความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาดของชิ้นทดสอบภายใต้อัตราการะต่ำ (รูป 3a) บ่งชี้ถึงกลไกการแตกหักที่ขึ้นกับเวลา เกิดพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก (ductile fracture) เกิดในสภาพความเค้นแบบระนาบ และมีค่า K_{Ic} สูง ในขณะที่พื้นผิวการแตกหักของชิ้นทดสอบภายใต้อัตราการะสูง แสดงให้เห็นถึงการแตกหักที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปร่างแบบพลาสติก (รูป 6c) ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงรูปร่างที่ไม่แสดงพฤติกรรมพลาสติกในกราฟความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาดของชิ้นทดสอบภายใต้อัตราการะสูง (รูป 3c) บ่งชี้ถึงกลไกการแตกหักแบบไม่ขึ้นกับเวลา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก (brittle fracture) เกิดในสภาพความเค้นแบบระนาบ และมีค่า K_{Ic} ต่ำ

5. สรุป

ผลกระทบของอัตราการะ (loading rate) ที่มีต่อพฤติกรรมและกลไกการแตกหักของเทอร์โมเซตอีพ็อกซีเรซิน (thermoset epoxy

resin) ที่ใช้โพลีเอมีน (polyamine) เป็นสารที่ทำให้แข็งตัว ได้ถูกศึกษาภายใต้อัตราภาวะต่างๆ (10^{-1} ถึง 10^3 มม./นาที) จากผลการศึกษานี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาดสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะการเพิ่มขึ้นแบบเชิงเส้นซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบอิลาสติก ระยะการเพิ่มขึ้นแบบไม่เชิงเส้นซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก และการลดลงอย่างทันทีทันใดเมื่อแรงขึ้นไปถึงระดับสูงสุดซึ่งแสดงการขยายตัวของรอยร้าวเนื่องจากกลไกการแตกหักแบบขึ้นกับเวลา การเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติกจึงมีลักษณะเด่นเมื่อทดสอบภายใต้อัตราภาวะต่ำ และลดน้อยลงเมื่ออัตราภาวะสูงขึ้น

2) การเปลี่ยนแปลงขนาดที่เกิดการแตกหักลดลงเมื่ออัตราภาวะสูงขึ้น และคงที่เมื่ออัตราภาวะสูงกว่า 10^2 มม./นาที ในขณะที่แรงสูงสุด และค่าวิกฤติของตัวประกอบความเข้มของความเค้น (K_{Ic}) มีค่าสูงและสม่ำเสมอที่อัตราภาวะต่ำ และ จะมีค่าต่ำและสม่ำเสมอที่อัตราภาวะสูง โดยมีจุดเปลี่ยนประมาณ 3-10 มม./นาที

3) ที่อัตราภาวะต่ำ การเกิดของขอบการเฉือน (shear lip) บริเวณยึดตัว (stretched zone) เส้นใยพร้อมช่องว่าง (fibrils with crazes) และการเปลี่ยนแปลงรูปร่างแบบพลาสติกซึ่งแสดงในความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาด แสดงถึงกลไกการแตกหักที่ขึ้นกับเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก (ductile fracture) เกิดในสภาพความเค้นแบบระนาบ และมีค่า K_{Ic} สูง ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างแรงและการเปลี่ยนแปลงขนาด และพื้นผิวการแตกหักของชิ้นทดสอบภายใต้อัตราภาวะสูง แสดงถึงกลไกการแตกหักที่ไม่ขึ้นกับเวลา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดแบบพลาสติก (brittle fracture) เกิดในสภาพความเค้นแบบระนาบ และมีค่า K_{Ic} ต่ำ

6. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคำแนะนำและการสนับสนุนจาก Dr. M. Soni Dr. Y. Mutoh บริษัท ไทยอีพอกซี แอนด์ อัลลอยด์ โปรดักส์ จำกัด สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ (MTEC)

7. เอกสารอ้างอิง

1. Margolis, J.M., *Advanced Thermoset Composites - Industrial and Commercial Applications*. 1985, New York: Van Nostrand Reinhold.
2. Mills, N.J., *Plastics: Microstructure and Engineering*. 2 ed. 1993, London: Arnold.
3. Araki, W., T. Adachi, and A. Yamaji, *Fracture toughnesses of bisphenol a type epoxy resin and silica particulate-filled epoxy composite*. JSME International Journal, Series A:

Solid Mechanics and Material Engineering, 2003. **46**(2): p. 163-169.

4. Araki, W., T. Adachi, and A. Yamaji, *Time-temperature dependences of fracture toughnesses of epoxy resin and silica particulate-filled epoxy composite*. Materials Science Forum, 2003. **426-432**(3): p. 1985-1990.
5. Lee, D.-B., et al., *Damage zone around crack tip and fracture toughness of rubber-modified epoxy resin under mixed-mode conditions*. Engineering Fracture Mechanics, 2002. **69**(12): p. 1363-1375.
6. Kim, H.S. and M.A. Khamis, *Fracture and impact behaviours of hollow micro-sphere/epoxy resin composites*. Composites - Part A: Applied Science and Manufacturing, 2001. **32**(9): p. 1311-1317.
7. Low, I.M. and Y.W. Mai, *Rate and temperature effects on crack blunting mechanisms in pure and modified epoxies*. Journal of Materials Science, 1989. **24**(5): p. 1634-1644.
8. Gensler, R., et al., *Influence of the loading rate on the fracture resistance of isotactic polypropylene and impact modified isotactic polypropylene*. Polymer, 2000. **41**: p. 3809-3819.
9. D'Almeida, J.R.M. and S.N. Monteiro, *Analysis of the fracture surface morphology of an epoxy system as a function of the resin/hardener ratio*. Journal of Materials Science Letters, 1996. **15**(1): p. 955-958.
10. ISO 527-1: *Plastics - Determination of tensile properties, Part 1: General principles*. 1993.
11. ISO 13586: *Plastics - Determination of fracture toughness (G_{Ic} and K_{Ic}) - Linear elastic fracture mechanics (LEFM) approach*. 2000.
12. Dowling, N.E., *Mechanical behavior of materials: engineering methods for deformation, fracture, and fatigue*. 1993, New Jersey: Prentice-Hall International.
13. Morgan, R.J. and J.E. O'Neal, *The microscopic failure processes and their relation to the structure of amine-cured bisphenol-A-diglycidyl ether epoxies*. Journal of Materials Science, 1977. **12**: p. 1966-1980.
14. Atsuta, M. and D.T. Turner, *Fractography of highly crosslinked polymers*. Journal of Materials Science Letters, 1982. **1**: p. 167-169.
15. Kinloch, A.J. and J.G. Williams, *Crack blunting mechanisms in polymers*. Journal of Materials Science, 1980. **15**: p. 987-996.